

Samtale

Replikker fra salen.

Vidar L. Haanes

Jeg har lyst til å si en ting til Tormod. Vi har nå snakket mest om det vi gjør når et overgrep har funnet sted. Men like viktig er det jo å finne ut hvordan overgrep kan forebygges eller unngås. Vi må også fokusere mer på hvordan en stab skal behandle overgrepssaker før de blir kjent, eller rett og slett før de har skjedd, men når andre i staben eller menighetsrådet ser at det er i ferd med å oppstå uheldige relasjoner eller situasjoner. Jeg har mange eksempler på at relativt mange har ant at det er et eller annet som ikke stemmer – lenge før saken ble kjent. Vi har eksempler fra både pastorer og ledere og lærere og prester hvor en vet at folk rundt dem har undret seg, at de har sett at det bygger seg opp en usunn relasjon, de har advart mot det, de har sagt at en bør skifte sjelesørger, men en har da altså ikke de virkemidlene, en fungerer ikke sånn at en virkelig kan ta tak. Dette tenker jeg også er en utfordring. Oppdage varslene tidlig og så faktisk tørre å si noe om det, og gripe inn før krisen virkelig er der.

Tormod Kleiven

Det handler om å våge å se det en ser, men jeg tror at det er knyttet en betingelse til det. Det er at vi vet vi kan gå et sted med det vi ser. Når du ser noe du reagerer på så er det noen, som er større og sterkere enn meg for å bruke Bukkene Bruse-eventyret, og som det går an å gå til og levere det fra seg. Det er en organisatorisk sak som er viktig å ta tak i.

Så tenker jeg på det med hva gjør vi for å forebygge? Familiemetaforen er god, og i forhold til menighet er den godt bibelsk forankret. Hva gjør man i familier? Jo man bygger familier. Man bygger familier ikke ved å sette inn terapeuter, men ved å sørge for at en prøver og feiler, og at en tar hverandre på alvor og prøver å finne ut av det med hverandre i de ulike fasene en familie er i. Noen ganger får vi det til og noen ganger får vi det ikke til. Det er en naturlig del av prosessen. Å erkjenne det som en naturlig prosess også i menighet og å snakke sant om det som skjer, er viktig. Men når en familie blir såret fordi det blir rammet av noe vondt - eksempelvis når et barn blir sykt, en voksen blir anklaget for underslag eller en nær pårørende dør - hva gjør vi da? Jo vi sørger og får bistand til å sørge. Og det er noe jeg vil etterlyse i menighetssammenheng; at det fins ingen bistandssystemer for menigheter som er dypt, dypt såret på grunn av krenkelsessaker. En trenger rett og slett mennesker som kan være der, ellers så går det skeis - sånn som det gjør i familier som sliter og ikke for hjelp. En må ha muligheten for det.

Elisabeth Torp

Og da tenker jeg at det handler om kompetanse. Den kompetansen som man har med seg som ledere når man kommer fra Menighetsfakultetet eller hvor det nå måtte være. Turid, jeg har lyst til at du skal ta de nå fordi jeg syns at de er en god illustrasjon på hvordan vi utfordres. Utfordres til å legge til nye og utradisjonelle metoder eller redskaper.

Turid Skorpe Lannem

Jeg kan jo røpe at min hovedoppgave omhandlet denne tematikken i forhold til tilgivelsesforståelsen. Jeg intervjuet fire kvinner som hadde vært utsatt for seksuelle overgrep

om tilgivelse og det var veldig åpne samtaler. Hovedoppgavelsen min, eller funnet mitt som det heter i forskningssammenheng, er at deres opplevelse av det er veldig sosialt og relasjonelt avhengig og det bekrefter jo Tormod og det han sa før i dag. Jeg innleder med det å si det fordi jeg vil gjerne også kommentere det som Vidar sa om dette med bot. Og dette med å finne noen ritualer i en menighetssammenheng. Jeg har tenkt på det at på samme måte som en menighet da via en prest eller pastor gjerne tilsier noen syndenes tilgivelse, så kanskje vi kan tenke at det er mulig å gjøre det også med tanke på å tilsi menneskeverdigheten tilbake. Fordi symbolhandlingen i en krenkelse er jo nemlig å si at du betyr ingenting, det er meg som betyr noe. Og det å løfte opp den menneskelige verdigheten igjen da, det er en *sosial* handling, altså den trenger sosiale støttepunkter for å være troverdig. Ja det var kanskje litt på sidelinjen, men det er et tema vi kan snakke masse om. Men jeg tror det har betydning fordi i fellesskapene i menighetene, har man gjerne et konkurrerende virkelighetsbilde. Ved en eventuell overgrepssak. Jeg har en søster i Trondheim som har tatt doktorgrad i psykologi på holdninger til seksuelle overgrep mot barn. Jeg måtte jo selvfølgelig rådspørre meg litt med henne. Hun kunne fortelle at det nå er mer og mer på trappene at man snakker om konflikthåndtering i forhold til disse sakene, noe Bjørn også nevnte. Hun tipset meg bl.a. på en bok som egentlig tar opp konflikter i arbeidslivet: «Håndtering av konflikter og trakassering i arbeidslivet.» Og det er konkrete og mulige ting å forholde seg til, men det begynner med hva man forstår med konflikt. Nå kan man tenke at det er en reduksjonistisk tilnærming å kalle seksuelle overgrepssak for konflikt, men det er altså en stor spenning og det er dype ting fordi man har å gjøre med virkelighetsforståelser som står og krasjer. Og da er det jo håndtering av dette som har noe å si om du eskalerer en konflikt eller om du kan prøve å håndtere den slik at du i hvert fall ikke skaper totalt kaos. Og det tror jeg tar tid som Vidar sier. Jeg tror at kanskje vi som kirke, som menighet også, skal bruke det arsenalet vi har og tenke at kanskje vi må lage noen ritualer rundt disse tingene. Sånn at man inkluderer fellesskapet og ikke lar det få lov til å være en sak bare mellom krenket og den som har krenket noen, at det ikke forblir i de private rommene og menigheten blir fullstendig utenforstående. Vi kan støtte oss på det som vi da kan hente utenfor teologiens rekke og bruke det inn i menighetslivet. Nå har Vidar pekt på det som, og det syns jeg det var kjempe bra at du gjorde, at de bibelske motivene snakker ikke bare om det idylliske, det harmoniske, det konfliktfrie, det fantastiske, men virkelig kan gi oss mot til å ta opp det som er vanskelig. Og det høres jo også litt sånn idealistisk ut på en måte, men jeg mener det ikke lettvent på noen som helst måte altså, det gjør jeg ikke. Men jeg tror det er håp, og jeg tror vi må bruke den tiden som vi trenger.

Vidar L. Haanes

Ritualer er viktige - både i menigheten og i familier, ja i alle menneskers liv. Trenger vi et nytt ritual for forsoning og gjeninnføring i menigheten? Når det gjelder ritualer i kirken, så er nattverden det synligste uttrykket vi har for fellesskapet i Den norske kirkes menigheter. Når det er kjent at en prest eller et menighetslem er under mistanke for overgrep – vil det kunne skape stor uro om vedkommende forretter nattverden eller deltar i nattverden – på tross av det som har skjedd. Men på den annen side kan man trenge et ritual når den som har syndet skal inviteres inn igjen i fellesskapet. Det er ikke snakk om å innføre et nytt botsinstitutt, men en

bruker nattverdbordet som det synlige sted for fellesskap, og nattverden har fremdeles karakter av en offentlig bekjennelse.

Vi trenger ikke å gå tilbake til vekkelsespresten Lars Oftedal, som for over hundre år siden bekjente sin synd (et forhold til en kvinne i menigheten) offentlig under gudstjenesten. Dette skapte den gang store overskrifter og mye uro. Slike ting har også skjedd i vår tid, men det skaper ikke alltid like mye offentlig uro. Jeg kjenner til menigheter hvor dette har skjedd, at en prest eller et sentralt menighetslem offentlig har bekjent sin synd og bedt menigheten om tilgivelse – for så å delta i nattverden. I nattverden er det (oftest) slik at man kneler og mottar – i Jesu legeme og blod – syndenes tilgivelse. Dette er også et fellesskapsuttrykk. Så det er altså fullt mulig å bruke en gudstjeneste og en nattverdfeiring som rammen for et slikt «forsoningsritual». Man trenger ikke å etablere noe helt nytt. Men en må la det få tid. Og av og til når noen har hatt syndserkjennelse og gjort bot og tenker at nå er alt i orden, så vil de helst tilbake neste søndag. Men da er det viktig å vise klokskap – og respektere at en trenger tid både for menigheten og for offerets familie for å få til en god forsoningsprosess.

Tormod Kleiven

Jeg tror også at dette med ritualtenkning i forbindelse med bot er en viktig bit. Så må det samtidig holdes sammen med det vi kan kalle relasjonskompetanse. Det er den type klokskap og dømmekraft som gjør at en tar hensyn til hvordan det faktiske forholdet er både mellom de som tilhører menigheten og i mellom de som dette direkte angår for å vurdere om bot kan ha en helende funksjon. Botsritualer kan også fungere motsatt, så det må henge sammen med hvor er en nå i forståelse og i et felleseie av hva som faktisk saken dreier seg om. Det er en utfordring. Konflikt er et godt ord, Bjørn Hareide, og så er det noe med at vi er nødt til da å være presise på hva slags type konflikt dette er. Det er to vidt forskjellige innganger hvis vi snakker om en konflikt om en maktsymmetrisk konflikt hvor det er to parter som står i rimelig balanse i forhold til hverandre, og i denne typen konflikter som til de grader er basert på maktsymmetri. Også i siste tilfellet vil konflikt kunne være hensiktsmessig, men ikke på den måten kirken møtte det før -95; nemlig ved å ta den andre i handa og be om tilgivelse, og så er vi ferdige med dette. Det er nettopp det motsatte av å hele. Det er å sørge for å lukke et sår som ikke er tatt hensyn til, og som da kan utvikle seg til å bli en svulst i den såredes liv.